

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО
ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ У
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

*Галич О.А., к.е.н., доцент, Скубій Н.С., асистент
Полтавська державна аграрна академія*

У даній статті розкривається зміст визначення «оборотні активи». Розглядаються особливості формування та ефективного використання оборотних активів у сільськогосподарських підприємствах.

In this article maintenance of determination opens up circulating assets. The features of forming and effective use of circulating assets are examined in agricultural enterprises.

Постановка проблеми. Реформування аграрного сектора економіки України передбачає створення конкурентного середовища з ефективними, конкурентоспроможними на міжнародному продовольчому ринку суб'єктами господарювання, що потребує суттєвої перебудови системи управління їх виробничим потенціалом, однією з основних складових якого є оборотні засоби. Основне призначення оборотних засобів - забезпечення безперервності процесу виробництва й реалізації продукції, повноти і вчасного фінансування підприємницької діяльності за мінімальних витрат коштів та товарно-матеріальних цінностей. Це визначає актуальність обраної теми дослідження, її завдання та цільове спрямування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку теоретичних основ і практичних рекомендацій щодо формування та ефективного використання оборотних засобів зробили такі вчені-економісти: В.Г. Андрійчук, Г.Ф. Білоусенко, І.Ю. Гришова, О.Є. Гудзь, М.Я. Дем'яненко, Л.А. Ковальчук, О.В. Кирилова, П.А. Лайко, М.І. Литвин, М.Ф. Огійчук, С.П. Паніч, В.Я. Плаксієнко, А.Н. Поддєрьогін, А.П. Шило та інші. Поряд з цим, залишаються не вирішеними ряд питань, пов'язаних з особливостями управління оборотними засобами в умовах динамічного зовнішнього середовища сільськогосподарських підприємств.

Постановка завдання. Завданням даного дослідження є узагальнення специфічних особливостей формування та визначення пріоритетних напрямів підвищення ефективності використання оборотних засобів сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для сільськогосподарських підприємств питання організації й ефективного використання оборотних засобів є дуже актуальними, оскільки у складі активів аграрного підприємства оборотний капітал займає значну частку. Це вимагає від науковців і практиків систематизації та доповнення теоретичних знань про організацію управління оборотним капіталом підприємств, виявлення їх недоліків, причин і наслідків, розроблення практичних рекомендацій щодо їх усунення на рівні окремих сільськогосподарських підприємств та галузі в цілому.

Оборотні засоби – це авансована вартість частини оборотних активів підприємства для забезпечення безперебійного кругообігу, які послідовно

змінюють свою функціональну форму у вигляді засобів сфери виробництва та сфери обігу.

Термін "оборотні активи" в економічній теорії має кілька синонімів (оборотний капітал, оборотні кошти), проте, не зважаючи на різноманітність термінів, економічна суть цього поняття трактується у вітчизняній і зарубіжній літературі однаково. Оборотні активи разом з основними фондами складають матеріально-технічну основу процесу виробництва. Від їх кількості, якості, джерел формування та ефективності використання залежить рівень розвитку економіки сільськогосподарських підприємств [2].

Оборотні засоби перебувають у постійному русі, послідовно проходячи всі стадії кругообігу. Обсяг оборотних засобів, що є в розпорядженні сільськогосподарського підприємства, має забезпечити безперервний процес виробництва. Збитковість виробничо-комерційної діяльності багатьох сільськогосподарських підприємств за сучасних умов господарювання зумовлює нестачу власних оборотних засобів для потреб розширеного відтворення, змінює їх структуру, знижує ефективність виробництва.

Характерна особливість використання оборотних засобів у сільському господарстві полягає в тому, що ефективність їх використання значною мірою пов'язана з інтенсивністю їх вкладення на одиницю земельної площі. У сучасних умовах значний негативний вплив на ефективність використання оборотних активів, уповільнення їх оборотності мають чинники кризового стану економіки, що діють незалежно від бажання підприємства. Разом з тим, сільськогосподарські підприємства використовують внутрішні резерви підвищення ефективності використання оборотних активів, на які вони можуть суттєво впливати.

Актуальним наразі є питання щодо систематизації показників ефективності використання оборотних активів. Думки багатьох економістів збігаються в тому, що основним показником, який характеризує ефективність використання оборотних активів, є швидкість їх обороту, або обіговість. Водночас різна оцінка обороту (виручка за цінами реалізації) та середніх залишків оборотних активів (за собівартістю) при обчисленні показника обіговості не може дати об'єктивної оцінки використання оборотних активів.

Обчислення обіговості оборотних активів з використанням їх середнього залишку також не відповідає своєму економічному змісту та сутності. Залишки оборотних активів - це активи, які ще не використані у виробництві, а, отже, не здійснили жодного обороту, тому їх використання при розрахунку обіговості оборотних активів економічно не обґрунтоване. Таким чином, для розрахунку обіговості оборотних активів доцільно використовувати не вартість їх залишків, а вартість оборотних активів, що брали участь в оберті, тобто у виробничому процесі.

Розрахунок обіговості оборотних активів із використанням вартості не їх залишків, а вартості спожитих у виробництві, що брали участь у оберті активів, дозволить обчислювати не тільки фактичну обіговість, але й плановий її рівень, що дасть можливість всебічно аналізувати ефективність використання

обігових активів і забезпечувати прискорення їх обіговості в сільськогосподарських підприємствах [3].

Ефективного використання оборотних активів досягають за умови збалансування джерел їх формування - власних і позичкових. Сезонність виробництва в сільськогосподарських підприємствах обумовлює, в окремі періоди року, зростання потреби в оборотних засобах, для створення яких нерідко не вистачає власних коштів. У зв'язку з цим, сільськогосподарські підприємства змушені вести постійний пошук альтернативних джерел формування оборотних засобів. На даному етапі розвитку виробничих відносин таким джерелом можуть бути аванси заготівельних організацій через проведення державних закупівель сільськогосподарської продукції. Авансування заготівельними організаціями сільськогосподарських підприємств дасть можливість покрити нестачу власних оборотних засобів у період нарощування витрат, сприятиме зростанню обсягів виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції.

На рівень забезпеченості оборотними засобами суттєво впливає кредитна політика держави та комерційних банків. Кредитні ресурси для виробників сільськогосподарської продукції необхідні для поліпшення ситуації з формування джерел оборотних засобів, створення передумов забезпечення підприємств виробничими оборотними засобами. Тому першочергове значення слід надавати заходам кредитного впливу, які передбачають прискорення оборотності оборотних засобів, досягнення економічно обґрунтованих темпів зростання кредитних вкладень і темпів росту обсягів виробництва.

З метою забезпечення на підприємствах оптимального рівня оборотних активів, необхідно не допускати понаднормативних вкладень в оборотні активи, відвертання оборотних активів у капітальні вкладення та на інші заходи. З огляду на це, важливим є здійснення контролю за використанням оборотних активів за цільовим призначенням. На багатьох підприємствах через невиконання плану прибутку або зростання вартості капітального будівництва, що виконується господарським способом, або у результаті перевитрат на інші виробничі заходи використовуються не за призначенням власні оборотні активи. Шляхом контролю мають визначатися розміри та причини таких відхилень, розроблюватись заходи щодо їх усунення.

Контролюючи стан оборотних активів, слід визначати наповненість нормативу (потреби) як за окремими елементами та групами, так і по підприємству в цілому, виявляти причину відхилень.

Порівняння обігу оборотних активів за поточний звітний період з обіговістю базисного періоду дозволяє встановити гальмування або прискорення обігу активів, визначити як це вплинуло на вивільнення або заморожування їх, знайти причини гальмування обіговості та намітити шляхи її прискорення. Ефективність використання оборотних активів підвищується при скороченні часу знаходження їх у виробничих запасах, скорочення виробничого процесу, прискорення реалізації продукції та коштів у розрахунках, збільшення виробництва продукції та прибутку (чистого доходу) у розрахунку на кожну гривню оборотних активів.

Пріоритетним напрямком вдосконалення процесів формування оборотних засобів сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання є відновлення їх нормування, як одного із дієвих чинників ефективного управління виробничим потенціалом підприємств. Для ефективного нормування оборотних засобів сільськогосподарських підприємств доцільно створити досконалу систему контролю, яка б сприяла поліпшенню організації виробництва в цілому і використання оборотних засобів зокрема.

Безперервність процесу виробничо-комерційної діяльності потребує постійного інвестування коштів у придбання оборотних засобів для здійснення розширеного їх відтворення. На відміну від основних виробничих фондів оборотні засоби споживаються в одному виробничому циклі і їхня вартість повністю переноситься на вартість виготовленої продукції. При цьому одна їхня частина в речовій формі входить у створений продукт і набирає товарної форми, в якій її буде використано споживачем. Інша частина також повністю споживається в процесі виробництва, але, втрачаючи свою споживну вартість, у речовій формі в продукт праці не входить (паливо).

Недостатність джерел формування оборотних коштів призводить до недофінансування виробничо-комерційної діяльності та до фінансових ускладнень. Наявність зайвих джерел оборотних коштів на підприємстві сприяє створенню наднормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, відволіканню оборотних коштів з господарського обороту, зниженню відповідальності за цільове й раціональне використання як власних, так і позичених коштів [1].

Висновки. Таким чином, у кожному конкретному сільськогосподарському підприємстві склад і структура оборотних активів є різними і залежать від типу виробництва, складу витрат на виробництво продукції що виготовляється, матеріально-технічного постачання тощо. Стан, склад та структура оборотних активів є важливим індикатором ефективності виробничо-комерційної діяльності підприємства.

З метою підвищення ефективності використання оборотних активів як важливого чинника покращання фінансового стану підприємства, доцільним є забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів для підтримування визначеного рівня платоспроможності підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями. Невід'ємною складовою фінансової політики підприємства є забезпечення своєчасного використання тимчасово вільного залишку грошових активів для формування ефективного портфеля короткострокових фінансових вкладень.

Ефективність використання оборотних активів підвищується при скороченні часу знаходження їх у виробничих запасах, скороченні виробничого процесу, прискоренні реалізації продукції та коштів у розрахунках, збільшенні виробництва продукції та прибутку (чистого доходу) у розрахунку на кожну гривню обігових активів.

Література.

1. Демчук Л.А. Нормування оборотних засобів сільськогосподарських підприємств/ Л.А. Демчук// Науковий вісник НАУ. – 2001. - №3. – С.183.

2. Ковальчук М.І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК: Підручник. – К.: КНЕУ, 2005. – 390 с.

3. Фінансовий менеджмент: Підручник/кер. кол. авт і наук. ред. професор А.М. Поддєрьогіна. – К.: КНЕУ, 2005. – 536 с.

УДК 658.114: 664.1(477)

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ КЛАСТЕРІВ В БУРЯКОЦУКРОВІЙ ГАЛУЗІ АПК

Гладіліна О.В., здобувач

Полтавська державна аграрна академія

У статті автором визначено сутність кластеру, його переваги, досліджений світовий досвід у сфері використання інтеграційних об'єднань в галузі сільського господарства, визначені можливості, переваги та ефективність використання кластеру в регіонах України у сучасних умовах, зокрема в бурякоцукровому підкомплексі АПК, запропоновані заходи, які направлені на активізацію процесів щодо формування кластерів для ефективної роботи цукрової галузі та стабілізації ринку цукру.

In the article the author explains the purpose of the cluster, its advantages, studied the world experience in the field of integration associations in the field of agriculture, identified opportunities, benefits and efficiency of the cluster in regions of Ukraine in modern conditions, particularly in the sugar-beet industry, proposed measures aimed at enhancing the process of formation of clusters for the effective operation of the sugar industry and stabilize the sugar market.

Постановка проблеми. У процесі здійснення аграрної реформи в Україні майже всі галузі сільського господарства зазнали руйнівних наслідків, особливо постраждала цукрова галузь. Однією з причин є недостатній рівень інтеграції, слабкість зв'язків між виробниками, переробними підприємствами та науковими установами. Тому для підвищення ефективності виробництва цукру потрібно поглибити інтеграційні процеси в галузі, так як це сприятиме динамічному та стабільному розвитку агропромислового комплексу України, стан якого визначає продовольчу безпеку країни, її експортного потенціалу інших галузей харчової промисловості. Одним із типів сучасних інтеграційних моделей є кластерні моделі організації економічної діяльності. На даний час кластерні моделі успішно функціонують в багатьох країнах і, особливо, в тих, які прагнуть до безперервного удосконалення своєї економічної системи (Великобританія, США, Данія, Німеччина, Італія, Франція, Фінляндія тощо); в країнах, які розвиваються (Індія, Аргентина, Бразилія та ін.).

З міжнародного досвіду, можна побачити доцільність використання кластерних структур для підвищення конкурентоспроможності окремих галузей АПК, зокрема, цукрової.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями щодо формування, розвитку та ефективності кластерів займалися і займаються провідні вчені, такі як А. Маршалл, М. Портер, О. Амоша, С. Соколенко, М. Войнаренко, С. Князев, О. Гуменюк, О. Щелкунова, І. Бутенко, М. Кропивко та інші. Але незважаючи на значну кількість публікацій, що висвітлюють окремі